

Спеціалізованій вченій раді Д 41.086.01
Національного університету «Одеська
юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Хорсуненка Олега
Володимировича за темою: «Прокуратура України та країн-членів
Європейського Союзу: порівняльне дослідження», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 –
судоустрій; прокуратура та адвокатура**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Після проголошення незалежності України і, особливо, після прийняття чинної Конституції, Україна визнала такі базові цінності демократичного суспільства, як поділ влади, верховенство права, пріоритет природних прав і свобод людини перед іншими соціальними цінностями тощо. Внесення значних змін до законодавства, спрямованих на практичне застосування цих принципів у діяльності судів і правоохоронних органів, сприяло поступовому наближенню організації та діяльності державних структур до стандартів європейського співтовариства. Останніми роками було реалізовано заходи щодо прискорення чергового етапу судово-правової реформи шляхом прийняття нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, внесення змін до Конституції України в частині здійснення правосуддя, відповідно до яких положення про прокуратуру були перенесені до розділу «Правосуддя» Основного Закону, цілком оновлено процесуальне законодавство у позакримінальній сфері.

У суспільстві протягом значного часу тривають обговорення та дискусії з приводу необхідності комплексного реформування кримінальної юстиції та органів прокуратури, удосконалення чинного законодавства про прокуратуру, покращення правозастосовної діяльності, досить активно відбувається

законопроекта робота. Зокрема, 29 серпня 2019 року до парламенту Президентом України В.О. Зеленським було внесено Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури (№ 1032), схвалений Верховною Радою України 19 вересня 2019 року.

Слід підкреслити, що в умовах реалізації євроінтеграційних прагнень нашої країни при здійсненні реформаторських кроків щодо прокуратури слід обов'язково враховувати здобутки країн ЄС, інших країн із розвинутою демократією, практику Європейського суду з прав людини, міжнародні стандарти функціонування правоохоронних органів. Водночас при цьому потрібно враховувати національні особливості, історичний досвід та сучасні реалії, які існують в Україні.

З огляду на це, дисертаційна робота О.В. Хорсуненко володіє значною актуальністю, а обраний напрям дисертаційного дослідження належить до числа пріоритетних у становленні прокуратури та розвитку прокурорської України. При цьому слід зазначити, що хоча питанням реформування прокуратури, навіть з урахування досвіду окремих країн-членів ЄС, приділялась увага у науковій літературі, представлена робота є першим монографічним порівняльним дослідженням, присвяченим дослідженню діяльності прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу. У роботі висвітлюються переважно організаційні питання функціонування прокуратури, що й обумовило виконання її у межах наукової спеціальності 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. В органічному зв'язку в роботі висвітлюються проблеми організації прокуратури та її діяльності, вирішення яких вкрай потрібне для підвищення ефективності функціонування цього правоохоронного органу в Україні.

Відповідність дисертаційної роботи сучасним потребам науки і практики. Роботу виконано у межах таких тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту

держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, як «Проблеми забезпечення правопорядку засобами кримінальної юстиції (у контексті європейських стандартів)» (III кв. 2014 р. - IV кв. 2016 р., державний реєстраційний номер 0114U3872); «Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України» (I кв. 2017 р. - IV кв. 2019 р.).

Для роботи є властивим детальне теоретичне обґрунтування положень, що стосуються висновку про об'єктивну потребу розробки теоретичних положень та обґрунтування наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання організації та діяльності прокуратури України на підставі порівняльно-правової характеристики прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу. Проте дисертація має і практичне значення, оскільки в ній містяться слушні пропозиції організаційно-правового характеру. При написанні роботи використано необхідні нормативно-правові акти України та держав-членів ЄС. Достатньою є й емпірична база дисертаційного дослідження, яку становлять статистичні дані та аналітичні узагальнення; організаційно-управлінські документи Генеральної прокуратури України, що стосуються прокурорської діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи найважливіші результати дисертаційного дослідження, слід вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

По-перше, заслуговує на увагу виявлені та структуровані подібності та відмінності в організації діяльності прокуратур країн-членів Європейського Союзу та України, а саме: підходи до формування системи прокуратури, визначення її функцій, кола повноважень, порядку призначення та звільнення, підзвітності та підконтрольності прокурорів.

По-друге, позитивно слід оцінити аналіз динаміки розвитку наднаціональної політики від співробітництва правоохоронних служб країн-членів Європейського Союзу до створення загальноєвропейського органу прокуратури, визначені дисертантом особливості наднаціональної

загальноєвропейської політики стосовно діяльності прокуратури в рамках Європейського Союзу.

По-третє, цінною в теоретичному та прикладному аспектах є пропозиція вивести Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру з підпорядкування Генеральній прокуратурі України з метою створення автономної, незалежної системи антикорупційних органів та забезпечення у ній досудового антикорупційного розслідування, прокурорського процесуального керівництва розслідуванням та судового антикорупційного розгляду з обов'язковим підтриманням публічного обвинувачення.

По-четверте, заслуговують на увагу визначені дисертантом основні аспекти реформування прокуратури України з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу в частині місця прокуратури в системі органів державної влади; в частині визначених функцій, покладених на прокуратуру, та підходів до спеціалізації прокурорів.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Всебічне ознайомлення з текстом дисертації О.В. Хорсуненко дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до порівняльного дослідження прокуратури України та країн-членів ЄС є фундаментальним та ґрунтовним дослідження. Слід звернути увагу та добру структурованість роботи, логічність викладу матеріалу, якісне оформлення наукового апарату роботи.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження склали наукові праці і дослідження з теорії держави і права, конституційного права, теорії і практики діяльності прокуратури, адміністративного права та інших галузей, а також відповідні проекти законодавчих актів.

Доцільно також зауважити, що наведені автором висновки є цілком обґрунтованими та базуються на правильному використанні комплексу

загальнонаукових і спеціальних методів дослідження і пізнання, які застосовуються на сучасній правовій доктрині (загального діалектичного методу, системно-структурного, порівняльно-правового, формально-логічного, соціологічного). Оперування всіма методами дослідження у взаємозв'язку дозволило дисертанту досягти повноти та об'єктивності дослідження. Слід відзначити досить широку нормативну базу дисертаційної роботи.

Заслугує на увагу джерельна база роботи, яка містить 242 найменування. Видання, включені до списку використаної літератури, свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми дослідження і високий рівень наукової підготовки дисертанта, його наукову зрілість.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, сформульовано мету, яка відповідає темі роботи, та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет дослідження. Логічно окреслено коло використаних в дисертації методів дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи проаналізовано наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів, а також розкрито методологію порівняльного дослідження прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу. Позитивно слід оцінити той факт, що дисертант проаналізував наукові праці, присвячені не лише проблемам прокуратури, але й дослідження порівняльного характеру, присвячені проблемам судоустрою та адвокатури, що дозволило усвідомити специфіку комплексних досліджень такого роду та в подальшому зробити логічні та обґрунтовані висновки.

У другому розділі роботи автор дослідив правове регулювання діяльності прокуратури країн-членів Європейського Союзу, місце прокуратури в системі органів державної влади та коло виконуваних функцій у країнах-членах Європейського Союзу, правовий статус прокурорів у цих країнах, а також розкрив перспективи створення Європейської прокуратури, що є важливим напрямом співробітництва правоохоронних служб країн-членів ЄС.

Грунтовним є дослідження специфіки організації та діяльності прокуратури у країнах-членах ЄС, що дозволило дисертанту виділити їх спільні та відмінні риси, виходячи з організаційного (місце прокуратури в механізмі держави) та функціонального підходів.

Вартим на увагу є дослідження автором процесу запровадження Європейської прокуратури (п. 2.4 дисертації), розкриваючи у логічній послідовності актуальність співробітництва правоохоронних служб країн-членів ЄС в межах діяльності Європолу, Євроюсту та Європейського бюро по боротьбі з шахрайством. Дисертантом ґрунтовно досліджено також проблеми організаційного характеру, пов'язані із створенням Європейської прокуратури, показано, що у країнах-членах поки що немає одностайності щодо її запровадження, а тому цей процес поки підтримали лише 20 держав, проте інші можуть приєднатися до співпраці в будь-який час. Підтримати слід й думку, що Європейська прокуратура не повинна підміняти національні прокуратури країн-членів ЄС, а мова повинна йти про об'єднання зусиль у здійсненні кримінального переслідування.

У третьому розділі роботи дисертант розглянув напрями удосконалення правового статусу прокуратури України, дослідивши питання правового статусу прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу, на підставі досвіду вказаних країн виділив напрями реформування прокуратури України, пов'язані з удосконаленням її організації та здійснюваних функцій.

Зроблено вірний висновок щодо логічності обмеження здійснення прокуратурою України нагляду за додержанням і застосуванням законів (с. 155 дисертації), особливо враховуючи її сучасне місце у вітчизняному механізмі державних органів.

В розрізі дослідження питання щодо реформування організаційних аспектів прокуратури інноваційною є, на мій погляд, думка дисертанта щодо виведення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури із підпорядкування Генеральній прокуратурі України (с. 184 – 185 дисертації). На практиці втілити

в життя цю пропозицію, вважаю, поки надто складно, водночас варто підтримати позицію автора, що це може забезпечити автономну та незалежну систему антикорупційних органів: досудового антикорупційного розслідування, прокурорського процесуального керівництва розслідуванням та судового антикорупційного розгляду.

Вважаю, що заслуговує на увагу та всіляку підтримку й висновок автора щодо доцільності збереження військових прокуратур (с. 185 – 188 дисертації).

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною самостійною науковою працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю та можуть в подальшому використовуватися:

науково-дослідній сфері – для подальшого наукового осмислення і розробки проблем правового регулювання діяльності прокуратури;

правотворчій сфері – для удосконалення Закону України «Про прокуратуру», відомчих нормативно-правових актів Генеральної прокуратури України, що стосуються засад діяльності прокуратури;

організаційно-управлінській та правозастосовній сферах – для удосконалення організації та діяльності органів прокуратури;

навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Судові та правоохоронні органи України», «Прокуратура України», «Правоохоронна та правозахисна система України», а також при підготовці підручників та навчальних посібників із зазначених дисциплін.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, та доповідалися у доповідях і повідомленнях на п'яти наукових конференціях. Це дозволяє зробити висновок про достатність апробації положень дисертації.

Основні положення дисертаційної роботи достатньо повно відображені в одинадцяти наукових публікаціях (статтях і тезах), в тому числі у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, в одній статті, виданій у періодичному виданні іноземної держави та у п'ятьох тезах наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Таке представлення результатів наукової роботи варто визнати достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Публікації автора повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, на яких відбувалася апробація наукових результатів дисертаційного дослідження, характер статей здобувача, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають дослідницьку проблему щодо розробки теоретичних положень та обґрунтованих наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання організації та діяльності прокуратури України на підставі порівняльно-правової характеристики прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу. Отже, можна зауважити, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він цілком відповідає вимогам, що висуваються МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого О.В. Хорсуненко

дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження. Схвально оцінюючи наукові результати дисертанта, варто також зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. Здійснюючи аналіз законодавства про прокуратуру країн-членів ЄС, дисертант, дисертант досліджує класифікацію моделей прокуратури в залежності від місця в механізмі держави (організаційний підхід) та виконуваних функцій (функціональний підхід). Водночас дискусійним уявляється виділення автором додаткових підгруп в межах кожної групи, що, на мій погляд, потребує додаткового обґрунтування.

2. Слушною є пропозиція дисертанта щодо необхідності підвищення уваги до захисту прав неповнолітніх як напряму спеціалізації прокуратури (с. 188 дисертації). Автор вказує, що досвід країн-членів ЄС яскраво свідчить про широке запровадження ювенальних прокурорів, проте в Україні, як зазначає дисертант, спеціалізація у цьому питанні існує лише на рівні Генеральної прокуратури України та регіональних прокуратур. Водночас дискусійною, на мій погляд, є пропозиція щодо запровадження ювенальних прокурорів у місцевих прокуратурах (с. 190 дисертації), що потребує додаткового обґрунтування, оскільки у тексті роботи не розкривається, у чому саме полягатиме коло функціональних обов'язків таких прокурорів і як вони співвідноситимуться із конституційними функціями прокуратури.

3. У розділі 3 автор досить ґрунтовно аналізує напрямки реформування прокуратури України з урахуванням досвіду функціонування прокуратури країн-членів ЄС, водночас задля забезпечення цілісності предмету дослідження, автору слід було розкрити питання матеріального забезпечення прокурорів в країнах-членах ЄС, що є визначальною умовою незалежності прокурорів, зниження корупційних загроз, важливим психологічним чинником

задоволеності результатами роботи та запорукою ефективного здійснення професійних обов'язків.

Іншим важливим питанням, яке набуло особливої актуальності із прийняттям 19 вересня 2019 року Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури», є порядок утворення та ліквідації органів прокуратури, який дисертанту слід було дослідити у країнах-членах ЄС та на цій підставі висловити пропозиції щодо реформування прокуратури України.

4. Висловлюючи позицію, що відповідно до конституційних змін від 2 червня 2016 року прокуратуру України можна віднести до такої моделі прокуратури, де вона посідає самостійне місце в системі правосуддя, дисертанту слід було продовжити цю думку, висловивши, на підставі дослідження досвіду країн-членів ЄС, міркування щодо можливих змін, пов'язаних зі зміною статуту прокуратури, зокрема, щодо добору прокурорів, притягнення їх до дисциплінарної відповідальності тощо.

Водночас слід вказати, що зазначені дискусійні положення та зауваження не мають принципового характеру, певною мірою можуть розглядатися як спірні і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її теоретичного та практичного значення.

Висновок: дисертація Хорсуненка Олега Володимировича «Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження» є самостійно виконаною завершеною науковою працею, в якій одержані нові науково обґрунтовані теоретичні результати, висловлені практичні рекомендації, що у сукупності вирішують конкретну наукову задачу щодо розробки теоретичних положень та обґрунтованих наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання організації та діяльності прокуратури України на підставі порівняльно-правової характеристики прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій та здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота за темою: «Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – **Хорсуненко Олег Володимирович** – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – **судоустрій; прокуратура та адвокатура**.

Офіційний опонент:

доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська
юридична академія»,
кандидат юридичних наук,
доцент

О.Г. Свида

Підпис Свида О.Г. засвідчую:

**Перший проректор
Національного університету «Одеська
юридична академія»,
професор**

М.Р. Аракелян